

punt uitgelaten om de onduidelijkheid zoo mogelijk geheel weg te nemen. „Gesteld voor de keuze tusschen geestelijk despotisme en dat wat wordt aangeduid met het woord „geestelijke democratie“, staat Barchem aan de zijde van het laatste. Immers vanuit het standpunt van het geestelijk despotisme zal Barchem als een verouderd instituut of als een gevaarlijk en te vernietigen beginsel beschouwd moeten worden. En wat de geestelijke democratie betreft: zoo wel onze oorsprong als artikel 2 onzer Statuten wijzen op oorspronkelijkheid met den democratischen inslag die aan het Quakerisme eigen is. Als organisatie is Barchem onmiskenbaar democratisch. En een eindje verder gaat het bestuur als volgt voort: „Barchem is met geen enkelen staatsvorm, staatkundige of maatschappelijke beweging verbonden. Maar dat wil niet zeggen, dat het daarom iedereen vorm zou kunnen aanvaarden, noch zijn critiek zal mogen onthouden aan methoden, waarmee een staatkundig of maatschappelijk doel wordt nagejaagd, en die met de ethische normen die in zijn kring aanvaard zijn, in strijd zijn.“⁵⁾

Zoo is na dertig jaren feitelijk de grondslag van verdraagzaamheid en wederzijdschen eerbied voor uiteenlopende politieke overtuiging prijsgegeven. Leden der vereniging kunnen alleen zijn zij die welbewust met het huidige bestuur den democratischen inslag willen aanvaarden. „Geestelijke democratie“ is de minimumbasis voor toetreding en samenwerking.

In het licht van bovenstaande is het merkwaardig nog eens te denken aan de woorden, die jarenlang orthodoxe protestanten als een verwijt werden toegeslingerd: „Dogmatic, die meenen, dat hun overtuiging samenvalt met de waarheid; fanatici, die alles willen vernietigen wat met hun geestesinhoud niet overeenstemt; tyrannen, die hun inzicht willen opdedingen — zij vinden in Barchem geen plaats.“⁶⁾

Als nu de leden van de Barchem-beweging die zich stellen op den grondslag van de geestelijke democratie, te vuur en te zwaard strijden tegen imperialisme en tegen de „overtuiging, die zich met een beroep op bloed en bodem absoluut stelt“ — is dan de uitspraak over bovengenoemde fanatici — dan de uitspraak over bovengenoemde fanatici — is dan de uitspraak over bovengenoemde fanatici?

Zoo zijn het kerkelijk gezien, de vrijzinnigen, en politiek gezien: de socialisten, die in de Barchem-beweging anno 1939 zich van de leiding hebben meester gemaakt.

D.

H. M.

5) Richtlijnen, a.w. pag. 10.
6) Onszijn, pag. 8.

dreigende gevaar van de zelfverheffing! Hoe dikwijls is ze weer gekomen op die oude Joodsche lijn!

Ze mag roemen, ja, ze moet het zelfs, maar alleen in de verkiezende liefde van Hem, die het onedele, het verachte verkiest! Dat de Heere dat doet, is niet in strijd met de heerlijkheid van de Kerk, want God geeft die heerlijkheid aan hetgeen niets is; dus staat de Kerk open zelfs voor onwaardigen.

Onwaardigen is zulk een onwaardige, een gesnedene, die spottend, hoogstens met goedmoedig medelijden werd aangezien; een Chamiet, die, schoon zijdelings, toch ook getroffen was door den vloek over Kanaän, de heerlijke zoon.

Maar Jezus Christus, de verheerlijkte Heiland, ontfermt Zich over dezen uitgestootene van het uiterste der aarde, want de God der verkiezing had hem gekend van eeuwigheid. Ja, Jezus Christus laat hem, den neger uit het donkere Afrika, het Evangelie brengen, eer het aan één Europeaan is gepredikt. Japheth zou wonen in Sem's tenten, en Cham's zoon zou een knecht der knechten zijn van zijn broederen, wat staat Japheth dus ver, ver boven Cham; maar eerder dan één Westerling door God vermeld was op de rol, waarop Hij Zijn volkeren schrijft, was dit geschied met dezen zoon van Cham, nog wel een gesnedene, een gevloekte!

Dat de Kerk het toch versta, en alle zelfverheffing uitbanne!

Dat ieder geloovige het versta, en neerkniele naast, achter dezen Moorman; naast, achter het pindamantje, dat tot Jezus Christus kwam. Dat is Gods roem, dat Hij gevloekten, doemwaardigen, gesnedenen, onvruchtbaren, die in zichzelf onbekwaam zijn tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, verkiest.

Jeruzalem, de stad der in zichzelf roemende Joden, is verwoest.

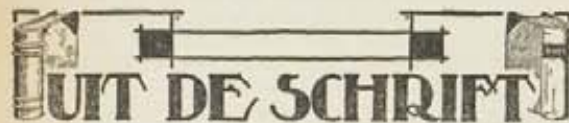
Een Westersche Kerk, die zich DE Kerk waant en neerzielt op de Kerk van niet-Arliërs en inlanders, die zoo hopeloos bij haar ten achter blijft, God blaast erin! Maar hetgeen niets is, heeft God uitverkoren.

„Wat verhindert mij gedoopt te worden?“ In deze vraag klinkt wellicht een herinnering door aan de weigering, die den Moorman Missen verzoek om door den proseliendoop in het volk Gods te worden opgenomen. Daar waren vele beletselen voor.

Maar God neemt hem op in Zijn volle gemeenschap, in de gemeenschap met den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest!

Wie roemt, die rouwt in den Heere.

F. de V.

UIT DE SCHRIFT

Uitverkoren, hetgeen niets is.

.... en de kamerling zeide: Ziedaar water, wat verhindert mij gedoopt te worden?
Handel. 8:36.

De gansche Schrift is vol van de heerlijkheid van de Kerk, positief en negatief. Wat het eerste aangaat, hoe roemt b.v. Ps. 48: „Schoon van gelegenheid, een stad des groten Konings... God is in haar paleizen.“

Maar ook negatief komt de heerlijkheid der Kerk uit, in wat niet tot haar behooren mocht: „Geen ammoniet, noch Moabiet... zelfs hun tiende geslacht zal in de vergadering des HEEREN niet komen tot in eeuwigheid“, (Deut. 23:3). Daar in werd afgeschaduwd, dat de gemeente Gods een heilige vergadering is, die niet mag worden bezield door het toetreden van een onreine. En ook: „die door plettering verwond of uitgesneden is aan de mannelijkheid, zal in de vergadering des HEEREN niet komen“, (Deut. 23:1). Zulk een dorre tak, die nooit bloesem en vrucht kon dragen, mocht tot de gemeente van den levenden God niet behooren, want daarmee zou de verdorring, de dood komen daar, waar alleen plaats is voor frisch, vruchtbaar, heilig leven. In dat alles kwam uit de heerlijkheid van de Kerk.

De Joden zijn daar diep van doordrongen geweest! Hoe roemden ze in Sions heerlijkheid! En dezen Moorman, een eunuch, een ontmande, hebben ze beslist geweigerd, toe te laten tot de gemeente Gods. Zelfs den voorhof van den tempel mocht hij niet betreden. Maar ze begingen daarbij één groote fout: ze zochten de heerlijkheid van de Kerk in zichzelf, in hun eigen voortreffelijkheid, niet in Gods verkiezende liefde, in Zijn wonder genade. Die bepalingen in Deuteronomium hadden hun moeten leeren: hoe groot en wonderlijk is 's HEEREN liefde, dat wij, die even onrein en onvruchtbaar zijn, zoo uitverkoren. Ze hadden daarbij in diepen ootmoed moeten neerknien. Maar ze waren zichzelf gaan verheffen op hun uitverkoren-zijn. Stel u voor, zoo'n gesnedene in hun mooie kringetje! Maar in de Kerk beteekent alle zelfverheffing de dood! God maakt hetgeen iets is, te niet.

Dat moet de Nieuwtestamentische Kerk goed inzien. Hoe heeft zij moeten strijden tegen het

KERKELIJK LEVEN

De scheuring in Amerika (VI.)

Komen we thans tot de geschiedenis van 1924, het jaar der synode van Kalamazoo, waarover ds Hoeksema vervolgens spreekt in zijn referaat.

Terecht herinnert ds Hoeksema er aan, dat volgens deze synode „de verklaagde broeders in de grondwaaresheden, zooals ze in de belijdenis geformuleerd zijn, gereformeerde zijn, zij het dan ook met de neiging tot eenzijdigheid“. Als iemand van onze lezers zich afvraagt, hoe dat mogelijk is, waar toch de ééne groep zoo fel tegen de andere overstaat, dan moeten wij hem antwoorden: en toch is het zoo.

Eenzijds erkende de synode, dat er veelszins reden was voor de verleden week door ons gememoreerde waarschuwingen tegen wereldgevoelmatigheid. De synode liet zelfs een getuigenis daartegen uitgaan. Bovendien docht het haar noodig, dat vraagstuk der „unions“ („neutrale“ vakorganisaties) opnieuw in studie te nemen; een commissie werd ingesteld, „wier taak het zou zijn, grondige studie te maken van de verhouding, die de kerk heeft in te nemen speciaal tot de Unions en in 'algemeen tot allerlei organisaties van werklieden en werkgevers op maatschappelijk gebied“. Volgens de synode „is er blijkbaar in onze Kerken in dezen weinig helderheid, en daardoor (t. K. S.) veel verschil van gevoelen“. In de derde plaats is er ter synode van 1924 nog heel wat te doen in verband met de zaak-Janssen (zie vorig artikel). Wel was dr Janssen afgezet, maar er waren onderscheiden protesten daartegen ter tafel. Nopens de formeele zijde der afzetting, maar niet minder in betrekking tot de materiele. Ook de gemeene-gratie-kwestie kwam toen in direct verband daarmee wederom ter sprake.

Eén der vele bezwaren toch, die de afzettende synode had ingebracht tegen dr Janssen, was immers hierop neergekomen, dat diens omschrijving van de wetenschap der canoniek van het Oude Testament („inleiding“ op het O. T.) zoo geweest was, dat ook een ongereformeerde, ja zelfs een ongelooftige haar had kunnen overnemen. Eén der tegen Janssen's afzetting bezwaarden van 1924 nu acht dat een zonderlingen grond voor het opperen van bedenkingen tegen dr Janssen. Want als men maar op het standpunt der gemeene-gratie staat, dan, zoo meent hij, dan plaatst men zulk een staaltje van theologisch onderwijs niet op de debet-, doch op de credit-zijde van de rekening van een gereformeerd hoogleraar. Een

goede gemeene-gratie-theorie leert ons waardeering te hebben voor een wetenschappelijke definitie, die een gereformeerd theoloog geeft, zoo, dat ook ongelooften ze kunnen gebruiken! It is... to his credit. It is even necessary for a scientific apologetic for Christian belief. It receives its cogency from the fact of Common Grace. Dank zij de gemeene-gratie kan wel niet het ongelooft, maar toch wel de ongelooft eenige kennis van de waarheid hebben, en diensgevolge kan hij als man van wetenschap juiste definities op theologisch gebied accepteren. Kunnen volgens art. 5 der Confessie niet de blinden tasten, dat de dingen, die in de Schrift zijn voorzien, in vervulling gaan of gingen? (201.)

Onze lezers zien, dat ook afgedacht van de kwesties-Hoeksema-Danhof het gemeene-gratie-probleem opdook in de synodale paperassen.

Dat nu de over dit bezwaarschrift rapporterende commissie tegenover den adressant (een predikant) als haar meening stelt, dat de ongelooft niet uit kracht der gemeene-gratie langs den weg der rede voor hun geloofsstandpunt gewonnen worden, is te begrijpen, en is tot op zekere hoogte geruststellend. Tot op zekere hoogte; want — de over Janssen's afzetting bezwaarde broeder kan zijn stelling ook op andere gronden hebben willen aannemelijk maken; in welk geval het antwoord der commissie langs hem heen geredeneerd zou hebben. Maar dit doet thans niet ter zake. Wij vragen ons alleen maar ietwat verwonderd af: heeft de synode van 1924 uitsluitend met de namen Hoeksema-Danhof te maken, als het over de gemeene-gratie gaat, of — zijn er wel anderen, die in haar kerk met het probleem zitten en stellingen poneeren, waartegen de kerk zal hebben op te treden, en waartegen, vóór de synode het doen kon, ds Hoeksema zelf reeds met veelszins doeltreffende argumentatie in het geweer gekomen was? De synode zelf heeft dit begrepen (bl. 242). Maar de historie bewijst met dit al, dat er van een eigenlijke behandeling van het gemeene-gratie-probleem ook in 1924 ter synode geen sprake kon zijn. Men was er in geen deele rijp voor. Niet bij het proces-Janssen. Evenmin tijdens de kwestie-Hoeksema-Danhof. Men was nergens gereed. Geen nisset in 1924. Hier trouwens nog niet in 1939.

De synode van Kalamazoo heeft dit zelf wel begrepen. Ze heeft het ook rondut gezegd, en erkend, dat 't vraagstuk der algemeene genade nog geenszins was afgehandeld, dat er geen communis opinio in deze materie bestond, en dat men druk aan 't werk moest ter bestudeering. Al is de raad niet opgevolgd, hij was toch goed. En noodig.

Maar daarom te meer blijkt het al wederom te betreuren, dat de commissie, welke rapport tenslotte geleid heeft tot de aanvaarding der „drie punten“, van synodewege steeds is betiteld als de „commissie in re (ter zake van) gemeene-gratie“. Er is geen gemeene-gratie-uitspraak gedaan; er zijn feitelijke niet meer dan drie „weergelegende“ punten vastgesteld (prof. Wijngaarden). Maar men heeft niettemin de commissie en het debat als gemeene-gratie-debat aangekondigd. Dienengevolge weet niemand, die op de letter der „drie punten“ afgaat, precies welke de draagwijdte is der besluiten van Kalamazoo. Wij wèzen daar reeds op. Niet, als ik alleen maar de letter der drie punten lees, maar wèl, als ik op hun omlijsting en hun genesis en geboorte-aankondiging let, geef ik ds Hoeksema gelijk, als hij zegt, dat Kalamazoo „de kwestie der gemeene-gratie vastgelegd heeft in de bekende drie punten“. Het debat over dit theologisch vraagpunt is althans ginds aan die punten voorloopig gebonden; en althans ginds verdere oriëntering zoekt, is aan die punten gebonden, als hij hun tekst voor oogen neemt, en nog wel aan heel wat meer gebonden, als hij het kader, waarin ze gezet zijn, in rekening laat komen.

Wat kon in zulk een situatie anders optreden, dan een keten van betreurenswaardige conflicten; gevolgen, waartegen ter synode zelf enkelen vruchteloos hadden gewaarschuwd, onder wie ook ds D. Zwier?

K. S.

De Hereeniging Der Christelijke Gereformeerde En Protestantische Gereformeerde Kerken.

VI.

Het tweede punt gewaagt van eene algemeene werking des Heiligen Geestes, buiten de wedergeboorte om, waardoor de zonde wordt gestuit in den enkelen mensch en in de samenleving. Indien dit iets zal beteekenen, dan houdt dit in, dat er buiten de wedergeboorte om eene geestelijk-zedelijke werking ten goede van den Heiligen Geest uitgaat op den zondigen mensch, zoodat hij in de werkelijkheid van het leven niet zoo zondig en bedorven is, als hij buiten die Geestes-werking zijn zou. Dr Kuyper onderscheidt hier tusschen verstand, wil en neigingen eenzijdig, en het ik anderzijds; en in het ik onderscheidt hij nog weer tusschen de kern van het ik en de onderscheidene functien en bewegingen van dat ik. Nu kan de gemeene-gratie volgens hem inwerken op geheel dien mensch, behalve dan op de kern van het ik. Hij schrijft in „De Gemeene Gratie“ II, 306: „En is dit eenmaal goed gevat, dat zal men terstond inzien, hoe alleen dat ik, als binnenste kern, blijft wat het is, maar hoe daarentegen de neiging, die denkende en die willende beweging, bij weeromstoot, zekeren invloed van de gemeene-gratie ondergaan. Beproof het zelf maar door drie, vier dunne koperdraden te nemen, die ge in één punt samen vastlegt, en nu naar verschillende kanten uitlegt, en onderaan het vereenigingspunt met uw linkerhand naar links afbuigt, onderwijl ge op de helft van den draad ze met uw rechterhand omhoog naar rechts. Dan toch zult ge zelfs voelen, hoe de druk door uw rechterhand uitgeoefend niet alleen de uiteinden der draden naar rechts

ombuigt, benedend uw linke geldt nat welk ged haar ver ook een wel noot wel haat wustzijn, dat de bewustzijn gratie of

Tot zo

Wat u

psychol

kerk v

den iet

inplaats

een geest

lijke gem

zijn wil,

des hart

hem geb

van zijn

schen Ca

woorden;

goed en

hierin ge

buiten, is

Hij schrij

„De Gem

genadewe

wedergeb

leno, dat

zelfde w

zou den

Het is

Kalamazoo

lijk dogm

wel uit

werkinge

de zonde

Wat de

hart bij

de synod

verbeterd

werkinge

te veel, w

dat door

mensch g

Zijn vers

door de

worden o

Wij hel

Wel ve

zelfs de

onze Ned

eene alg

verbeter

gingen v

fessie to

nog eeni

the devil

vertaling,

den toom

toch leze

qu'il tiend

ne nous

volonté“.

spraak de

de synod

uitdrukki

voorkomt,

daar het

schreef

door dien

En daar

niet is op

ling der

Geest toe

de waarh

drie Pers

eigene pl

zou volge

werking

hem tot j

Het in de

schen is g

der zonde

verstaand

aan Gods

bestierd,

Zijnen in

eene gene

geboorte

zins word

Zoals v

stelling v

Uit psya

onzinnig.

veel mind

stelling, d

waar zijn

buiten b

Schrift le

des leven

toch, dat

dat de nu

dat hij g

geneigd

Hij mag

zijn, die

gesloten

mensch i

uit zijn

gevingen

de algem

natuurlijk

verdorven

dat deze

Van ongenode gasten en van een milden gastheer.

Eens volgde een schare van duizenden den Heiland, zij waren bepaald hinderlijk. Terwijl Jezus door Zijn handelwijze duidelijk te kennen gaf zich in eenzaamheid te willen terugtrekken, liepen zij Hem na de berghelling op. Dat was allesbehalve naar den zin der discipelen; zij ondervonden aan den lijve den last, dien het publieke leven medebrengt. Men heeft nooit een oogenblik voor zichzelf, dat moesten „zulke mensen” toch ook begripen! Het is de eigenaardigheid van „zulke mensen”, dat zij dat juist niet verstaan. Het was als wanneer bij ons de borden op tafel staan en de visite den zachten wenk maar niet vatten wil. Of, als de geestelijke aardappels afgewogen worden voor een stevigen kost, bestemd voor dogmatische magen, en er juist zooveel „objecten” in de kerk zitten. Zoo onprettig gevoelen de discipelen zich, zij hebben trek en durven niet met den maaltijd te beginnen voordat de schare is afgetrokken. De Heiland wendt zich tot Filippus met de vraag, vanwaar brood kan worden verkregen voor deze menigte. Filippus zag er geen gat in en dat zeide wat. Want deze Filippus was als geknipt om lid te zijn van de Kerkelijke Kas, hij heeft in een handomdraai de kosten begroot op minstens tweehonderd penningen. Andreas, ook een praktisch mensch, heeft zich met het credit beziggehouden, terwijl de zwaartillender Filippus het debet becijferde. Maar veel heeft hij niet te boeken: daar is een jongetje met vijf gerstebroden, wij zouden zeggen pannebollen, en enkele vischjes...

Hier is een jongetje! Deze geschiedenis herhaalt zich telkens. Ook nu komen de scharen om Christus te zoeken. Nog geen duizenden, maar zij komen. De balans van de kerk komt er slechter voor te staan. De gevers worden minder, de elters vermenigvuldigen! Ook de geestelijke balans wordt er met deze „objecten” niet solider op. We zitten er mee, wij zien er geen gat in. Wat moeten wij deze mensen te eten geven? Wat hebben wij aan preekers en sprekers, aan schrijvers en catecheten voor deze menigte? Wij monstren onze rijen, daar is een jongetje, een proeflid, een aankomend discipel...

Welnu, Christus zegt: laat ze plaatsnemen. Hij zegent de gerstebroden, de giften van twee kwartjes, de doodgewone preekjes en toespraakjes, de traktaatjes, de versjes van Joh. de Heer. Hij spreekt: Ik zal door deze doodgewone kerkjes met „uitgeprekte dominees” en nog niet „ingeprekte” kandidaten Mijn eeuwig Rijk bouwen.

Vanwaar zullen wij spijzen bekomen voor zooveel? En jassen en broeken, jurken en kousen? Vanwaar zal ons het woord toekomen voor de simpelen en onwetenden? Wel, het brood voor de vijfduizend zal komen van dezelfde plaats, waar uw maaltijden, uw swager, uw colbert, waar ook uw preeken en boeken vandaan komen: uit de schatkamers des Heeren!

Er zijn ook pedante jongetjes. Deze zwaaien in de verte al met hun broden en visschen. Die zeggen eigener beweging: Doet de menschen nederzitten, want hier is een jongetje, dat er den slag van heeft! Ach, wie de bittere verlegenheid niet kent, waarin de eisch des Heeren ons brengt, hij zal aan den werkelijken arbeid nooit toekomen, den waren zegen nimmer smaken.

Hier is een jongetje! Daar hebben ten slotte de ongelovige Joden zich aan geërgerd. Mozes gaf ons brood uit den hemel, maar Jezus gaf ons het brood van een jongetje. Het waren maar preekjes uit Kampen of Amsterdam! Het was maar een uitwendig waterbad, het waren maar voorwerpelijke dingen! Maar Jezus Christus zegt ook nu: Mijn Vader geeft u het waarachtige Brood uit den Hemel, Hij laat het u uitreiken door dit jongetje. Die dit Brood eet, zal leven tot in eeuwigheid.

N. B.

niet bedriegt, op wat anders betrekking dan op het verband van de Theologische Faculteit met onze Gereformeerde kerken.”

We zouden hier tegenover kunnen plaatsen veel en velerlei. We volstaan voor ditmaal met een citaat uit de reeds geciteerde schriftuur van wijlen den heer Jac. van Oversteeg, van wien wel niemand betwijfelt zal, of hij dr. Kuyper's meening zoo maar fantaseerenderwijs heeft misvormd. De heer v. O. citeert als ter zake doende, deze uitspraak van dr. Kuyper (te Haarlem):

„Ook onze Vrije Universiteit dreigde reeds meer dan eens van kerkzijde (spatiëring van mij, K. S.) in de klem te komen, en ik zal mij wel wachten te loochenen, dat ze niet reeds met den kleinen teen van haar linkervoet in die klem vastzit.”

En als men dr. Kuyper's rede zelf („Een geloofsstuk”) naslaat, ziet men, dat Kuyper wel degelijk op een kerkelijke omklemming van één of meer teenen het oog had:

„Niet alleen de Staat toch, maar eer zelfs nog de Kerk, verheelde het reeds in de 14e eeuw niet, met

ombuigt, maar ook benedenwaarts zekeren druk op het benedengedeelte uitoefent, dien ge op de vingers van uw linkerhand zeer duidelijk waarneemt. Ditzelfde nu geldt natuurlijk ook van de gemeene gratie. Als zij, op welk gedeelte van de lijn ook, die lijn aangrijpt, en in haar verderen verloop naar rechts buigt, komt hieruit ook een spanning, een druk naar beneden voort, die wel nooit de kern van het ik kan aandoen, maar wel haar uitwerking heeft op de neiging, op het bewustzijn, en op den wil. En hieruit verklaart het zich, dat de onbekeerde tot in zijn neigingen, tot in zijn bewustzijn, en tot in zijn wil den invloed der gemeene gratie ondergaan kan.”

Tot zoover Dr. Kuyper.

Wat men nu overigens ook moge denken van de psychologische onderscheiding tusschen het ik en de kern van het ik, één ding is zeker: indien woorden iets beteekenen, en we de werkelijkheid plaatsen in plaats van koperdraadjes, dan leert Dr. Kuyper hier een geestelijk-zedelijk verbeterenden invloed van Goddelijke genade op den natuurlijke mensch, zijn verstand, zijn wil, ja zelfs zijn diepste neigingen en roerselen des harten omzettend in de rechte zedelijke richting, hem geheel veranderend ten goede, behalve de kern van zijn ik. Dr. Kuyper laat dan ook den Heidelbergsechen Catechismus op de bekende achtste vraag antwoorden: „dat er in dat ik onbekwaamheid is tot eenig goed en steeds geneigdheid tot alle kwaad. Al wat hierin gebeterd wordt of wat er niet van uitkomt naar buiten, is niet uit het ik, maar uit de gemeene gratie”. Hij schrijft letterlijk, dat de Catechismus het alzoo zegt. „De Gemeene Gratie” II, 307. Deze geestelijk-zedelijke genadewerking ten goede is zelfs soortgelijk aan de wedergeboorte, slechts hierin van de laatste verschillend, dat ze de kern van het ik niet raakt. Ging dezelfde werking ook tot die kern van het ik door, ze zou den mensch wederbaren.

Het is deze leer van Dr. Kuyper, die de synode van Kalamazoo heeft zoeken uit te drukken en tot kerkelijk dogma heeft verheven in het tweede punt. Dit blijkt wel uit de uitspraak „dat God door de algemeene werkingen Zijns Geestes, zonder het hart te vernieuwen, de zonde in haar onverhinderd uitbreken beteugelt”. Wat de kern van het ik is bij Dr. Kuyper, is het hart bij de synode van Kalamazoo. Alleen maar heeft de synode de voorstelling van Dr. Kuyper nog enigszins verbeterd door er aan toe te voegen: „door de algemeene werkingen Zijns Geestes”. In elk geval zeggen we niet te veel, wanneer we beweren, dat het tweede punt leert, dat door eene algemeene genadewerking de natuurlijke mensch geheel verbeterd wordt, behalve dan in zijn hart. Zijn verstand en wil en alle zijne neigingen kunnen door deze genadewerkingen des Geestes ten goede worden omgezet of afgebogen.

Wij hebben tegen deze voorstelling allerlei bezwaren. Wel verstaan wij, dat God alle booze menschen, ja zelfs de duivelen in toom houdt, zooals Art. 13 van onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis leert. Maar van eene algemeene werking des Geestes, waardoor God verbeterend zou inwerken op verstand en wil en neigingen van den natuurlijke mensch, spreekt de Confessie toch waarlijk niet. De Engelsche vertaling, zou nog eenige ruimte kunnen laten voor de voorstelling der synode, daar deze vertaalt: „that he so restrains the devil and all our enemies”. Maar de Nederlandsche vertaling, dat „hij de duivelen en al onze vijanden in den toom houdt” is ongetwijfeld juist. In het Fransch toch lezen we: „En quoi nous nous repons, sachant qu'il tient les diables en bride, et tous nos ennemis, qui ne nous peuvent nuire sans sa permission et bonne volonté”. In antwoord op een protest tegen deze uitspraak der Kalamazoose synode ingekomen, merkte de synode van Englewood 1926 heel nadelig op, dat deze uitdrukking wel niet letterlijk in de Belijdenisschriften voorkomt, maar dat ze daarom niet minder juist is, daar het immers wel vaststaat, dat „gelijk God in de schepping door Zijn Geest werkte, zoo werkt Hij nog door dienzelfden Geest in het werk der voorzienigheid. En daar na 'smenschen val, die werking des Geestes niet is opgehouden, maar doorgaat, is ook de beteugeling der zonde aan die algemeene werkingen van Gods Geest toe te schrijven”. Acta 1926, p. 118. Alsof het uit de waarheid, dat in de werken Gods ad extra alle drie Personen der Goddelijke Drie-eenheid naar hun eigene plaats in de Goddelijke huishouding werken, zou volgen, dat er eene geestelijk-zedelijke genadewerking van God uitgaat op den natuurlijke mensch, hem tot in verstand en wil en neigingen verbeterend. Het in den toom houden van duivelen en booze menschen is gansch iets anders dan stuiting van het proces der zonde in den mensch en in de menschheid. Wel verstaande, dat alle daden van duivelen en menschen aan Gods toom gebonden zijn en door Hem worden bestierd, tot uitvoering van Zijn raad en het heil der Zielen in Christus, ontkennen wij toch, dat er zulk eene genadewerking des Geestes is, buiten de wedergeboorte om, waardoor de natuurlijke mensch enigszins wordt verbeterd.

Zooals wij zeiden, hebben we tegen deze laatste voorstelling vele bezwaren.

Uit psychologisch oogpunt beschouwd is ze eenvoudig onzin. Zelfs gaat ze niet op met koperdraadjes, nog veel minder met den mensch. De deterministische voorstelling, dat de natuurlijke mensch daden zou verrichten, waar zijn ik, de kern van zijn ik, of zijn hart buiten blijft, verwerp ik met al, wat in mij is. De Schrift leert ons, dat juist uit het hart alle uitgangen des levens zijn. Maar mijn voornaamste bezwaar is toch, dat naar deze voorstelling de gereformeerde leer, dat de natuurlijke mensch zoo verdorven is geworden, dat hij ganschelijk onbekwaam is tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, een bloote abstractie wordt. Hij mag dan in de kern van zijn ik alzoos verdorven zijn, die kern is feitelijk van de werkelijke wereld afgesloten door de gemeene gratie. Wat de natuurlijke mensch in dit leven werkelijk doet, komt niet voort uit zijn ik of hart, maar uit zijn verstand, wil en neigingen, en deze zijn aanmerkelijk verbeterd door de algemeene genadewerking des Geestes. Zooals de natuurlijke mensch reilt en zelt, is hij niet geheel verdorven, maar valt hij heel wat mee. Wij meenen, dat deze voorstelling niet slechts tegen onze Gerefor-

meerde belijdenis indruischt, maar ook in conflict komt met de Heilige Schrift. Deze toch weet van zulk eene verbeterende werking des Heiligen Geestes niet alleen niets, maar leert ons ook juist het tegenovergestelde. Zij toch leert ons, dat er eene werking van Gods toorn van den hemel geopenbaard wordt, waardoor Hij alzoos inwerkt op den goddeloozen verlater van des Heeren weg, op zijn begeerlijkheden en lusten zulk eene werking doet uitgaan, dat hij wordt overgegeven in een verkeerd zinn, om te doen dingen, die niet betamen, van kwaad tot erger gaat. Terwijl we dan ook gaarne toestemmen, dat de zondaar op allerlei wijze door Gods alles-beheerschende voorzienigheid naar den raad Zijns willens wordt betoomd, en wel verstaan tevens, dat het proces der zonde aan de organische ontwikkeling van ons geslacht gebonden is, en eindelijk ook zeer goed inzien, dat ieder mensch niet alle dadelijke zonden bedrijft, maar dat een ieder de eene wortelzonde van Adam op zijne eigene plaats en tijd, naar eigen aanleg en karakter, gaven en middelen verder brengt in de richting van de voldragene vrucht, toch zullen we blijven handhaven, dat het tweede der drie punten in conflict is met Schrift en belijdenis beide.

Over het derde der drie punten kunnen we vervolgens kort zijn, daar dit immers met het tweede staat of valt. In dit derde punt wordt uitgesproken, dat God zonder het hart te vernieuwen, zoodanigen invloed op den natuurlijke mensch oefent, dat hij, alhoewel onbekwaam tot eenig zaligmakend goed, burgerlijk goed kan doen. Het is duidelijk, en uit het verband van de uitdrukking, en in het licht van de discussie, die aan deze uitspraak voorafging, dat door burgerlijk goed bedoeld wordt goedgevoelen in het burgerlijke leven. We krijgen hier de terreinen-leer. Op het „terrein” van de eerste tafel der wet vermag de natuurlijke mensch niets goeds te doen. Dit toch is „geestelijk” goed. Maar op het „terrein” van de tweede tafel der wet vermag hij toch het goede te verrichten. En door den „invloed Gods”, die in dit derde punt genoemd wordt, moet natuurlijk hetzelfde worden verstaan als de „algemeene werkingen des Geestes” in het tweede punt.

Nu moet men wel verstaan, dat wij vóór de synode van 1924 ook reeds over dit zoogenaamde burgerlijk goed geschreven hadden, en dat dus die synode onze beschouwing daarover welbewust heeft veroordeeld. Wij schreven namelijk in „Langs Zuiveren Banen”, p. 72, 73: „En wat is dan burgerlijke gerechtigheid? O. i. ziet de zondaar de van God gestelde relatien, gelegde wetten, middelen van gemeenschap etc. Hij ziet de geschiktheid en de bruikbaarheid daarvan. En nu maakt hij er gebruik van om zich zelfs wil. Slaagt hij daar nu tamelijk wel in, dan krijgt hij een handeling, die formeel overeenkomst vertoont met de wetten Gods. Dan heeft men burgerlijke gerechtigheid, betrachting tot de deugd en uiterlijke tucht. En mislukt die poging, zooals natuurlijk dikwijls het geval is, dan vervalt ook de burgerlijke gerechtigheid, dan heeft men het tegenovergestelde. Zijn grondfout is echter, ook in het betrachten der uiterlijke tucht, dat hij God niet zoekt en bedoelt. Integendeel bedoelt hij zichzelf ook in gemeenschap met andere zondaars, en met heel de wereld in zijne zonde tegenover God te handhaven in alles, wat hij doet. En dat is zonde. Ook heeft dit in de werkelijkheid kwade gevolgen voor hemzelf en zijne medeschepselen. Zijn handelend optreden tegenover zijn medemenschen en medeschepselen geschiedt naar denzelfden regel en met dezelfde gevolgen. Zoo komt het, dat de zonde zich altijd ontwikkelt en het verderf voortgaat, en blijft er toch een betrekkelijk formeel juist handelen naar gestelde wetten, die God gelegd heeft. En toch komt de natuurlijke mensch ook zoo nooit tot eenig zedelijk goed. Dat is onze beschouwing. Wie waagt nu een andere poging?”

Deze beschouwing, die het doen van zoogenaamde „burgerlijke gerechtigheid” geheel verklaart uit den totaal bedorven mensch, die echter natuurlijk licht heeft, zonder eenigen invloed op hem van gemeene gratie, heeft de synode echter niet gewild. Zij meende althans iets anders er voor in de plaats te moeten stellen. En dat andere is dan die verbeterende invloed Gods, die algemeene invloeden des Geestes, die algemeene genadewerkingen Gods op de natuur des zondaars, waardoor deze in staat gesteld wordt burgerlijk goed te doen. En deze beschouwing achten wij in strijd te zijn met Schrift en belijdenis beide. Het is niet noodig thans bewijs uit de Schrift te leveren. De belijdenis leert echter in de Canones III, IV, 4, dat de mensch wel eenige overblijfselen van natuurlijk licht heeft, dat hij daardoor eenige kennis heeft van God en de natuurlijke dingen, zoowel als van het onderscheid tusschen goed en kwaad, maar voegt er in het gedeelte, dat de synode van 1924 vergat aan te halen, aan toe, dat hij dit licht niet recht gebruikt ook in burgerlijke zaken, ja, dat hij het geheel bezoodelt en in ongerechtigheid ten onder houdt. En bij dit laatste willen we blijven.

H. HOEKSEMA.

Zelfstandigheid der Theologische Faculteit en der Theologische Hoogeschool. (I.)

Verleden week gaven we in „Perschoon” dr. W. A. van Es antwoord op enkele vragen. Het slot van diens artikel bewaarden we tot deze week. Hier begint het, thans in deze rubriek.

Dr. van Es merkt op:

„De vergelijking met de Theologische Faculteit van de V.U. doet hier wat vreemd, omdat een Faculteit van een Universiteit nu eenmaal wat anders is dan een Theologische School, al dient ook deze als Hooge School het Hoogeronderwijs.”

Elk geval van „zelfstandigheid” zal steeds verschillen van elk ander; dat spreekt. Het verschil hangt samen met het subject, waaraan zelfstandigheid valt toe te kennen. Maar de nadere bepaaldheid dier zelfstandigheid kan voor twee van die subjecten dusdanig zijn, dat een vergelijking allesbehalve vreemd aandoet. Straks meer hierover.

Dr. van Es vervolgt:

„Die „kleine teen in die kerkelijke klem” destijds van wijlen dr. Kuyper heeft, zoo ons geheugen ons

wat leede oogen ze de *Libertas Academica* (academische vrijheid, K. S.) aanzag, en eer nog in de Middeleeuwen de Overheid de Universiteit omtuinde, sloeg haar de Kerk aan den band. Een toelag, die ten volle begrijpelijk was, want en Kerk en Universiteit zijn beide geestelijke machten, die van oudsher in onderling stoeien lust hadden; eer ze er om dachten aan het krakeelen raakten; en, toen de strijd heeter ging worden, al spoedig met sport-hartstocht de ooren spitsten, om te merken wiens haan koning zou kraaien. Zoo kon de Kerk den Universiteiten geest smoren, of gelijk 'ten onzen uit-kwam, de Universiteit de Kerk vergiften. Ook onze Vrije Universiteit dreigde reeds meer dan eens van kerkzijde in de klem te komen, en ik zal mij wel wachten te loochenen, dat ze niet reeds met den kleinen teen van haar linkervoet in die klem vastzit."

Vervolgens spreekt dr. Kuyper over de vraag, of de Theologische Faculteit in de opleiding al dan niet haar eerste roeping vinden moet, wat hij ontkent, en merkt vervolgens nog op:

"Daarnaast is ook de personeel-kerkelijke band, dien men bij de overige faculteiten heeft aangelegd, evenmin van bedenking vrij, al is hier nabootsing van wat onze vaders deden."

Me dunkt, het is duidelijk, dat dr. Kuyper wel degelijk heeft gelet op het „verband van de Theologische Faculteit met onze Geref. Kerken". Zelfs ging hij nog iets verder.

Tenslotte zegt dr. v. Es:

"In ieder geval is dit verband contractueel, zooals prof. S. terecht ook zelf opmerkt, gelijk dergelijke contractuele verbanden ook met andere corporaties bestaan of mogelijk zijn. Hierbij is het verband dus vrijwillig aangegaan, en ten allen tijde opzegbaar. Een duidelijk bewijs hoe onze V.U. haar „vrijheid" niet doctrinaal opvat, noch als een vorm van losbandigheid, maar gaarne bijv. ook het gezag en de zelfstandigheid der Kerken op haar eigen gebied erkent. De band welke onze Theologische Hoogeschool aan de Kerken bindt hangt daarentegen samen met het karakter en het doel zelf van onze School, en behoort tot haar wezen. Wie dien band zou zoeken los te maken, zou van onze School wat anders maken dan zij volgens haar wezen en bestemming is, en daardoor haar bestaan, en ook haar bestaansrecht in onze Kerken aantasten. En dit kan toch prof. S. niet bedoelen."

Omdat de hier aangesneden kwestie of geen of geen vrij uitvoerig antwoord waard is, en ik mijn ruimte deze week al meer dan verbruikt zie, wil ik, wat ik op deze laatste opmerkingen te antwoorden heb, liever bewaren tot de volgende week. Dat zal dan meteen het slot zijn.

K. S.

Promotierecht.

Wij ontvingen onderstaand persbericht:

Door een aantal predikanten en kandidaten, oud-leerlingen van de Theologische School te Kampen, is het volgende schrijven gezonden aan de a.s. Generale Synode der Geref. Kerken:

Weleerwaarde en Eerwaarde heeren en broeders, Ondergeteekenden, die allen aan de Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen hun kandidaats-examen hebben afgelegd, nemen de vrijheid zich tot Uw vergadering te wenden met het verzoek, thans over te gaan tot het geven van de vrijheid en de opdracht aan de colleges van Curatoren en Hoogleraren, elk naar zijn karakter, tot de opening of instelling en de regeling van de mogelijkheid tot doctoraal-studie en promotie aan de Theologische School te Kampen.

Omdat de zaak van het promotierecht reeds meermalen langs den kerkelijken weg op de Generale Synode is gebracht, meenen wij, dat wij ons rechtstreeks tot Uw vergadering moeten wenden.

Hierbij golden voor ons de volgende overwegingen: 1o. De Generale Synode, in 1936 te Amsterdam vergaderd, heeft de kwestie van bovengenoemde doctoraal-studie en promotie opnieuw in studie gegeven;

2o. De beslissing over deze aangelegenheid berust alleen bij de Generale Synode.

Het zal wel niet noodig zijn te verklaren, dat wij met ernst hebben nagegaan wat de verschillende Synodes over deze zaak gezegd hebben. Het besluit van 1936 leert echter, dat nog geen definitieve beslissing genomen is.

Het is ons niet onbekend, dat sinds het besluit der Synode van 1914 voor ons de weg tot promoveren aan de Vrije Universiteit openstaat.

Wij meenen echter dat het alleszins wenschelijk is dat wij, die ons wetenschappelijk kandidaats-examen aan de Theologische School hebben afgelegd, de gelegenheid ontvangen, aan dezelfde inrichting verder te kunnen studeeren.

Wij wenden ons dus tot Uw vergadering met het verzoek, thans te willen overgaan tot het geven van de vrijheid tot doctoraal-studie en promotie aan de Theologische School te Kampen.

Wij voegen hieraan toe dat het in onze bedoeling ligt, ons opnieuw als student aan de Theologische School te laten inschrijven, zoodra Uw vergadering de gelegenheid tot voortgezette studie aan deze School openstelt.

Afschriften van dit adres zijn toegezonden aan het College van Curatoren der Theologische School, alsmede aan het College van Hoogleraren, en aan een aantal kerkelijke bladen.

Tot zoover het communiqué.

In verband met het feit, dat in het stuk zelf sprake is van het kandidaatsexamen als wetenschappelijk examen, is het niet ondienstig, ook hier een aanhaling te geven uit de brochure van den heer J. van Oversteeg, dien ik reeds vorige week hier aan het woord liet komen, en dien voorts ieder kent als ijverig en getrouw propagandist der V.U. Hij schrijft („Samenwerking", 26/7):

„Wat is eigenlijk de beteekenis van het kandidaatsexamen? Niets meer en niets minder, dan dat de examinatoren den examinandus een bewijs uitreiken, dat hij naar den doctoralen graad kan dingen."

Nu nemen de Kerken met dit bewijs genoegen. Zij zeggen: Jonge man, zijt gij door de School der Kerken of door de Theologische faculteit bekwaam geacht om naar den doctoralen graad te dingen, welnu, dan achten wij u bekwaam genoeg om u toe te laten tot het praeparatoir examen en, loopt dat goed af, dan kunt gij naar het predikambt dingen (candideeren).

Elke gedachte, als zou de School der Kerken niet wetenschappelijk genoeg zijn om te beoordeelen of iemand straks bevoegd kan worden verklaard den doctoraalstitel te voeren en in de vakken der godgeleerdheid hooger onderwijs te geven, is inderdaad belachelijk; maar even waar is het, uit zulk een 'promotierecht' af te leiden, dat de School der Kerken nu inderdaad heeft opgehouden opleidingsschool te zijn."

Tot zoover de heer Van Oversteeg.

Ook tegen zijn laatste zin heb ik geen bezwaar, tenzij hij mocht negeeren, wat in '33 is vastgesteld. De School immers leidt op, evenals, volgens de Hooger Onderwijswet elke faculteit der Rijksuniversiteit, en volgens deze en andere bepalingen iedere faculteit der V.U.

We hebben ook overigens veel lof voor wat de heer v. O. opmerkt. Het worde, temeer waar het van aan de V.U. zeer sympathieke zijde komt, wel overwogen.

Ook wat betreft het probleem van „afbouw" (van Kampen n.l.). Er zijn er, die zeggen: de theologische cursus van Kampen is gereed met de voor het kandidaatsexamen vereischte vialt jaren van colleges. Dat zou juist zijn, indien Kampen moest opleiden door het medium van napraten, in teel van door dat der wetenschappelijke studie der theologie. Nu evenwel de opdracht dáartoe in 1893 aan Kampen verstrekt is, moet ook de theologische cursus, juist als theologische, d.w.z. wetenschappelijke cursus, volledig zijn. Hoe dacht dr. A. Kuyper over de theologische volledigheid van een bij de stof voor het kandidaatsexamen staan blijvend cursus? Voor hem, gelijk aangehaald door den heer Van Oversteeg:

„Hierbij vestig ik uw aandacht zeer ernstig op het m.i. zeer te betreuren verschijnsel, dat meer dan één theoloog ons terstond na zijn kandidaatsexamen verlaat. Dit is feitelijk een verkorten van den Godgeleerden-cursus met een vol jaar... Het is een misbruik."

Tot zooverre Kuyper—Van Oversteeg. Men luistere. Niet zozeer de Kamper studenten, als wel de kerken plegen te Kampen den godgeleerden-cursus voor wetenschappelijke beoefening der theologie (1893) te bekorten. Dat zij spoedig daarvan terugkomen!

Tenslotte: er is hier en daar wel eens een stem te beluisteren geweest, die de opzettelijk en direct wetenschappelijke waarde van het Kamper kandidaatsexamen wilde loochenen (en daarmee meteen den pas afsnijden aan het betoog van hen, die zeiden: wie (in een opzettelijk wetenschappelijk kandidaatsexamen) A zegt, moet ook (in zulk een doctoraal examen) B zeggen. De enkele aldus sprekende broeder wist dan wel, dat sedert jaar en dag te Kampen op de bul gedrukt staat: „candidaat in de theologie" (godgeleerdheid), doch dat ergens in een verouderd reglementje, dat men na de reorganisatie vergat bij te werken, per ongeluk nog staat: kandidaat tot het praeparatoir examen. Hij concludeerde dan, dat dus het Kamper examen, al was het ook wel wetenschappelijk, toch geen direct wetenschappelijke, maar alleen kerkelijke beteekenis had, en derhalve geen enkele beteekenis had voor de debatten over promotierecht.

Mijns inziens ziet de heer J. van Oversteeg de dingen beter en scherper. Het kandidaatsexamen, en van Kampen, en van de V.U., geeft, van den kant der wetenschap gezien, den wetenschappelijk definieerbaren graad van candidaat in de theologie. Maar datzelfde examen, en van de V.U., en van Kampen, geeft, van den kant der kerken gezien, den kerkelijk definieerbaren graad van candidaat tot het praeparatoir examen.

Men luistere, luistere, niet naar mij, maar naar den heer Van Oversteeg. Men verhaalt, dat die nog al eens met dr. A. Kuyper sprak, met name als hij publiceeren ging. Hier is de oude Kuyper, die van vóór zijn tocht naar de synode van 1914, waar hij ineens een heel anderen kant uit redeneerde, expres er voor overkomende voor één keer. Men luistere naar het duo Kuyper—Van Oversteeg. En men verspilte geen tijd aan noodeloze contrabetoogen in die punten, die „simple comme bonjour" zijn.

K. S.

1) School der Kerken; niet: Kerken der School. K. S.

Dr F. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman over het oude, Gereformeerde, kerkrecht. (III.)

Op blz. 16 gaan deze Schrijvers verder: „De oude bestaande Kerken, — dit was gelijk wij herinnerden, de rechtsbeschouwing waarvan men uitging, — her namen" — n.l. met de Hervorming — „hare oorspronkelijke zelfstandigheid, en bepaalden zich eenvoudig tot eigen reformatie, met terzijdestelling van de priestelijke hiërarchie."

In eene noot teekenen zij aan den voet der bladzijde nog aan: „Het spreekt wel van zelf, dat dit niet de beschouwing was van de Roomsche hiërarchie. Volgens haar kon er hier geen sprake zijn van kerkhervorming, maar alleen van geestelijken en gemeentelieden, die zich individueel van de kerk afscheidden, de organisatie van haar bestuur eigenmachtig verwierpen

en de wettige verordeningen willekeurig ter zijde stelden. Daartegenover hebben toen de Hervormers, en later de voornaamste woordvoerders der Gereformeerde Kerken, in tal van geschriften gesteld en betoogd, dat wel waarlijk de kerken als zoodanig nu gereformeerd waren, en dat zij recht hadden de pauselijke hiërarchie af te werpen. De zeer belangrijke strijd, die daarover gedurende anderhalve eeuw gevoerd is, betrouwt niet minder dan het recht der reformatie zelve, en voorts ook het recht der Gereformeerde Kerken op den ouden naam en titel, de oude bezittingen en rechten enz.", blz. 16, noot 1.

Wanneer men nu bij het nieuwe kerkrecht weer de institutaire eenheid van eene classicale, provinciale, landelijke, kerk poneert, met de meerdere kerkelijke vergaderingen als hoogere vergaderingen en besturen, dan komt daarmee wezenlijk de Roomsche redeneering tegen de Hervorming terug, en geldt daartegen wat onze Vaders tegen deze Roomsche bewering m.m. (= met verandering van wat in dezen veranderd moet worden) ingebracht hebben.

Zij komen dan op het synodaal verband. „In de plaats toch van de hiërarchie kwam het synodaal verband, terwijl de Overheid de kerk, thans natuurlijk de gezulverde kerk, gelijk voorheen als publieke kerk (probata „= erkende") bleef beschouwen, en de andere kerken slechts als geduld (toleratae) toeliet", blz. 17.

„Historisch staat vast", zeggen zij, blz. 18, „dat, alvorens hier te lande eene gemeenschappelijke organisatie der verschillende kerken tot stand kwam, in verschillende provinciën, vooral in die, welke thans tot België behooren, tal van geheel op zich zelve staande gemeenten ontstonden, onder leiding van eigen leeraars en consistoriën."

Dus niet eerst eene landelijke of provinciale eenheid of kerk, die hier en daar en ginds afdeelingen stichtte, maar voorop de plaatselijke, zelfstandige kerken, die daarna vrijwillig, hoewel naar Gods gebod, maar onderling zonder dwangsoefening, tot eene gemeenschappelijke organisatie, eene confederatie, overgingen of kwamen.

„In 1568 kwamen te Wezel de voornaamste leiders der toenmalige Nederlandsche Gereformeerden bijeen, hoofdzakelijk om een concept te ontwerpen, dat tot leiddraad voor verdere organisatie kon strekken, en waarin men dus de grondlijnen eener op Gereformeerde beginselen berustende kerkenorganisatie terugvondt. Volkomen diezelfde grondlijnen vindt men in de Acta der eigenlijke Synoden, waar de kerken zelve met elkaar in verband treden; reeds van 1563 af in de Zuidelijke Nederlanden, en van 1571 af te Emden enz.", blz. 18.

Zij zeggen dus: „waar de kerken zelve met elkaar in verband treden". Het Gereformeerde kerkverband is eene onderling vrijwillige, hoezeer van Godswege verplichte, confederatie. Als een grondbeginsel wijzen zij dan op eene conceptbepaling, die daarna door de synoden als een artikel in de kerkenordening werd aangenomen en nog in onze K.O. staat. „In al die vergaderingen, ook in die te Wezel, stond dit beginsel voorop: „geen kerke zal over een ander kerke, geen dienaar des Woorts, geen ouderling noch diaken zal d'een over de ander heerschappij voeren", blz. 18. Zie K.O. art. 85, vroeger 84. Zij halen dan aan wat onderscheiden auteurs omtrent dit artikel schrijven, en wijzen op de overeenstemming van dit artikel met art. 31 onzer Geloofsbelijdenis, en met het betreffende artikel in de Fransche kerkenordening.

„Een der gevolgen van dit beginsel was de bepaling, dat „de dienaren des Woords zich zelve in den dienst der kerken verbinden, daar ze van beroepen zijn", schrijven zij, blz. 20. „Daaruit volgde dan wederom", zoo gaan zij voort, „dat „de Predikanten, Ouderlingen, Diaconen, Leeraars, Schoolmeesters, etc." (de gelijkstelling hier ter plaatse voor al deze ambten is opmerkelijk) „de Gemeenten, in welker dienst zij zijn, niet verlaten zullen zonder wettige kennis der zake, ende tusschenkomende oordeel van de geheele Classis ofte Parochie; gelijk ook niet vrij zal staan de kerken haren Denaar, Leenaar, Ouderling, etc. te verlaten, ter zij met toestaan van de Parochie ofte de Provinciale Classis", blz. 20 v.

De () met het er tusschen geplaatste zijn ook van de Heeren Rutgers en de Savornin Lohman.

Hier wordt dus ook van Classis en Provinciale Classis gesproken, van het „tusschenkomende oordeel van de geheele Classis ofte Parochie", en van het „toestaan van de Parochie ofte de Provinciale Classis".

Maar nu moeten wij letten op wat volgt.

Zij schrijven: „Zoo luidde art. 18 van het Ve Capitell van het Wezelsche ontwerp. Doch om te doen uitkomen hoe zelfstandig de kerk bleef tegenover eene verzameling van kerken, bepaalde het volgende artikel: „Nochtans staan wij de Classicale Vergaderingen hier in geen regt toe over eenige kerke ofte hare diensten; ten zij dezelve dat van zelfs zullen toestemmen: opdat de kerke niet tegens haar dank berooft werde van haar recht ende gezag", blz. 21. Zie ook Acta van de Nederl. Synoden der zestiende eeuw, verzameld en uitgeg. door F. L. Rutgers, blz. 27; en Kerkelijk Handboekje, uitgeg. door P. Biesterveld en Dr. H. H. Kuyper, blz. 23.

S. GREIJNDANUS.

Moeten we altijd blijven wachten?

In het laatste nummer van „Credo" schrijft Prof. Hepp een en ander over mijn brochure „In Kuyper's lijn".

Op wat voor manier dit geschiedt, blijkt wel uit het opschrift, dat Prof. Hepp boven zijn stukje plaatste.

hij koos dan Wel word hier namelijk door de dubbel feit der gevolg van misleiden.

Merkwaardig bewijs. Hij niet!

Op welke voorbeeld bl

„Waar hee tijdelijken v woord luidt.

Maar deze (het woone Stonelezinge en tweede

waarlijk ges diep doorda slissend heb

O ja, er z te vinden o bina over el vertoonen d maar kan. I

eigenlijk- ten toepassen „het bijzonde kend uit wat heeft, maar die voorafga

Bovengeno juist in een. bij die refor der wetsidee

Kuyper daa en zuiverder gevonden.

Dit is mis genoemde v maar waar gen, omdat verbljvend gaan inzien. van genoem

kanonade op eigen wa doorzichtig.

Neen, neem niet voor ha is door Kuy

Bewijs vo geeft Prof. I Dat is wel

Eerst werd ze verlaten En als blij wil rekenen

gedaan worc met tal van toonen wat verschillende „citizenspel" bewijs!

En wat k We willen „steisel" ver wijsgeerige een der axio

bulgen allee de Schrift is Wat kri

Prof. Hepp later „van s genaamde „king" is.

We hebbo Bij de vela Nu zelfs o

Eerder we een tweede een vernie een eigen een reeks

werpen, een boek e een studie een studie

Allemaal I Maar we En van „r

En door „ We zullen blijven doen Maar daur

In afwach Prof. Hepp's malen zal, v oordeelingen. geven.

En we ki van mensche geestverwan

Eerst een

ter zijde stelformers, en Gereformeerde betoogd, dat hij nu gereformeerde pauselijke strijd, die voerd is, betrouwt zelf, en Kerken op den en rechten.

recht weer de, provinciale, lere kerkelijke n en besturen, he redeneering daartegen wat erandert moet

In de plaats otaal verband, irijk de gezulkerk (prohata andere kerken z. 17.

z. 18, „dat, alpelijke organi-kwam, in verelke thans tot zelve staande eigen leeraars

nciale eenheid lingen stichtte, ge kerken, die d, maar onder-schappelijke n of kwamen, naamste leiders eerden bijeen, erpen, dat tot strekken, en Gereformeerde terugvindt. Vol in de Acta der ve met elkaar i de Zuidelijke enz...“, blz. 18.

ve met elkaar kerkverband v Godswege beginsel wijzen aarna door de ordening werd „In al die verdit beginsel r kercke, geen eh diaken zal a“, blz. 18. Zie an wat onder-ven, en wijzen d met art. 31 effende artikel

is de bepaling, elven in den aar ze van Daaruit volgde „de Predikan-Schoolmeesters, voor al deze n welker dienst ittige kennisse van de geheele ij zal staan de is, etc. te ver-rochie ofte de

e zijn ook van an. nciale Classis ordeel van de „toestaan van

et Ve Capitell doen uitkomen eene verzame-artikel: „Noch-n hier in geen isten; ten zij e stemmen; beroofd werde Zie ook Acta zestiende Rutgers, blz. uitgeg. door 23. REIDANUS.

schrijft Prof. „In Kuyper's kt wel uit het ukje plaatste.

Hij koos daarvoor namelijk het woord „misleiden“! Wel wordt deze pil een weinig verguld — het geldt hier namelijk de misleiding als van een stakker, die door de duisternis „misleid“ in het water viel — maar het feit der misleiding staat vast. Het boekje is een gevolg van zelfmisleiding en zal ook weer anderen misleiden.

Merkwaardig is, dat Prof. Hepp ook nu weer niets bewijst. Hij poneert wel, maar argumenteert niet!

Op welke wijze dit geschiedt, moge uit het volgende voorbeeld blijken.

„Waar heeft Kuyper gesproken van het hart als boven-tijdelijken wortel?“ vraagt Prof. Hepp — en zijn antwoord luidt prompt: „Nergens“ — punt.

Maar deze visie op het hart, de wortel, het centrum (het woord doet er niet toe) beheerscht Kuyper's Sionelezingen. Met name is ze te vinden in de eerste en tweede en vijfde lezing. En daarin geeft Kuyper waarlijk geen „beeldspreukige gezegden“, maar zeer diep doordachte beschouwingen, die zijn denken beslissend hebben beïnvloed.

O ja, er zijn bij Kuyper ook andere beschouwingen te vinden over kwesties, rakende de „ziel“ — zooals bijna over elk onderwerp. Maar juist die beschouwingen vertoonen dikwijls een tegenstrijdigheid zoo scherp het maar kan. En bij de beoordeeling van wat Kuyper's eigenlijke opvattingen zijn, zal men den regel moeten toepassen, dien hij zelf eenmaal heeft gesteld, aldus: „het bijzondere karakter van een stelsel wordt niet gekend uit wat het met andere voorgaande stelsels gemeen heeft, maar teekent zich in datgene, waarin het van die voorafgaande stelsels verschilt“.

Bovengenoemde opvatting van het hart vinden we juist in een van Kuyper's meest geniale werken! En bij die reformatorische opvatting sloot de wijsbegeerte der wetsidee zich aan. Ze bedoelt niets anders dan Kuyper daár ontwikkelde. Ze kan het nooit mooier en zuiverder zeggen! Ze heeft het vooral door hem gevonden.

Dit is misschien wel niet prettig voor hen, die van genoemde wijsbegeerte niets goeds willen hooren — maar waar is het toch! En we zullen dat blijven zeggen, omdat het de nuchtere werkelijkheid is. Het is verblifdend op te merken, dat steeds meerderen dit gaan inzien. Het werk van hen, die eerst een caricatuur van genoemde wijsbegeerte maken, om daarna een kanonade op haar te openen, neerschietend alleen maar eigen waanvoorstelling ervan, wordt steeds meer doorzichtig.

Neen, neen: de wijsbegeerte der wetsidee spant Kuyper niet voor haar karretje. De „wagen“ van die filosofie is door Kuyper zelf „gemaakt“ en in beweging gebracht.

Bewijs voor zijn bewering van „misleiding“ geeft Prof. Hepp derhalve niet. Dat is wel zeer teleurstellend.

Eerst werd luide geroepen: ze weten niets van Kuyper, ze verlaten zijn spoor, ze verloochenen zijn arbeid.

En als blijk gegeven wordt, dat men met Kuyper wel wil rekenen, vóór alles wil rekenen; als een poging gedaan wordt om zorgvuldig uit Kuyper's eigen werk, met tal van uitspraken uit bijna alle werken aan te toonen wat Kuyper heeft betoogd en geleerd over de verschillende kwesties, dan hooren we spreken van „citaten“, van „misleiding“ zelfs. En dat zonder bewijs!

En wat krijgen we nu? We willen graag luisteren. We zijn aan geen enkel „stelsel“ verslaafd. We zweven bij geen enkele positief wijsgeerige opvatting. Wie dat zou doen verloochent een der axioma's van de wijsbegeerte der wetsidee. We buigen alleen onvoorwaardelijk voor wat men ons uit de Schrift laat zien!

Wat krijgen we nu? Prof. Hepp zal „misschien“ „gelegenheid“ vinden om later „van stuk tot stuk aan te toonen“, dat die „zogenoemde wijsbegeerte der wetsidee“ een „mislukking“ is.

We hebben dus weer een belofte. Bij de vele andere!

Nu zelfs een belofte met een „misschien“. Eerder werd ons beloofd door Prof. Hepp: een tweede deel van zijn dissertatie, een tweede deel van zijn Bavinck-biografie, een vernieuwd eerste deel van hetzelfde werk, een eigen psychologie, een reeks monografieën over dogmatische onderwerpen,

een boek over Karl Barth, een studie over het substantie-begrip, een studie over het persoons-begrip. Allemaal beloofd. In publieke geschriften! Maar we hebben nog niets. En van „niets“ gaan we niet vooruit. En door „niets“ kunnen we niet overtuigd worden. We zullen het dus met Kuyper en Bavinck moeten blijven doen voorloopig.

Maar daarom treuren we nog niet!

In afwachting van het moment waarop de molen van Prof. Hepp's kritiek de wijsbegeerte der wetsidee vermalen zal, willen we eerst nog even enkele andere beoordeelingen van die wijsbegeerte ter overweging doorgeven.

En we kiezen daarvoor nu eens enkele uitspraken van menschen, die tot oordeelen bevoegd zijn en niet-geestverwant zijn.

Eerst een paar Roomsche stemmen.

Prof. Dr K. L. Bellon wijst er in een bespreking van Prof. Dooyeweerd's hoofdwerk op, dat deze uitgaat van de opvatting, dat ook de menselijke rede radicaal is bedorven, omdat de zonde den geheelen mensch heeft aangetast. Als Roomsche moet hij van die leer der radicale verdorvenheid niets hebben! Juist de wijsbegeerte der wetsidee maakt met deze waarheid bloedigen ernst in heel haar arbeid en komt o.a. daarom tot de afwijzing van het aristotelisch-thomistisch zielsbegrip, en het poneeren van het hart als den wortel van het menschenleven, waarin de mensch van God is afgefallen.

Prof. Bellon schrijft dan: „Het moet erkend, dat Schr.'s opvatting van de Christelijke wijsbegeerte de eenig mogelijke van Calvinistisch standpunt is. Het is zelfs te verwonderen, dat men tot nu heeft moeten wachten op de bewuste en consequente doorvoering van dit standpunt. Zou in dit feit misschien geen vingerwijzing liggen, dat dit Calvinistisch standpunt (inzake de totale verdorvenheid der menselijke natuur en haar vermogens — C. V.) tegen de diepste overtuigingen van het menscheelike gemoed ingaat?“ („Studia Catholica“ XI (1935), afl. 6.)

Wat deze schrijver als critiek noemt is juist de sterkste aanbeveling! Iedere wijsbegeerte, die niet ernst maakt met de angstige werkelijkheid der zonde en haar gevolgen is niet christelijk! Intusschen heeft hij de kwestie scherp gesteld: het gaat inderdaad om het al of niet erkennen van de totale verdorvenheid des menschen!

Prof. Dr Ferd. Sassen, de bekende hoogleraar te Nijmegen, wijdt in zijn „Wijsbegeerte van onzen tijd“ een apart hoofdstuk aan de wijsbegeerte der wetsidee. Ook hij doorziet scherp, dat het bij deze wijsbegeerte gaat om de belijdenis van de alomvattende verwoesting der menscheelike natuur door de zonde. Daarom kan alleen in het geloof in den Christus en door het gehoorzame buigen voor het Woord van God een waarlijk „christelijke“ filosofie worden ontwikkeld. Natuurlijk wijst Prof. Sassen eveneens dit standpunt af. Deze christelijke wijsbegeerte nu is door Prof. Dooyeweerd — aldus Prof. Sassen — „met een uitgebreide kennis van de geheele geschiedenis der wijsbegeerte en een scherp critischen zin uitgewerkt in een grootisch opgezet boek in drie deelen“.

Na deze Roomsche stemmen nog een paar andere. In „Der Clercke Cronike“ lezen wij het volgende:

„De V.U. kan ondanks vele bezwaren, die er tegen een instelling als deze van niet-Gereformeerde zijde te maken zijn, bogen op een aantal hoogleraren, die ook buiten hun „kring“, wel degelijk de aandacht van theologen, juristen en filosofen verdienen. Zoo ook de hoogleraren Dooyeweerd en Vollenhoven, die het werk van Kuyper op een dergelijke wijze voortzetten, dat ze de bewondering van de geheele wetenschappelijke wereld verdienen.“ Het driedeelige werk van Prof. Dooyeweerd „imponeert al direct door zijn monumentale bouw en de ongelooflijk scherpzinnige wijze, waarop alle terreinen der filosofie als het ware doorploegd en afgekeurd worden“. Al zullen velen een protest tegen deze filosofie doen hooren, „we kunnen toch diepe eerbied hebben voor deze diepzinnige beschouwingen en de fenomenale kennis der filosofie en theologie die ook in dit afsluitende werk van den Amsterdamschen rechts-philosoof treft.“

In 1932 hield Prof. Dooyeweerd voor de „Vereeniging voor Wijsbegeerte des Rechts“ een referaat over „De Theorie van de Bronnen van het stellig recht in het licht der Wetsidee“.

Bij de bespreking kwam heel de wijsbegeerte der wetsidee in discussie.

Een der leden, Dr J. J. van Schmid (thans hoogleraar te Brussel, naar ik meen), en naar hij zelf zei, een verdieriger van het humanistische denken, huidige den spreker „voor de wijze waarop hij“ op dezen grondslag (bedoeld is de christelijke — C. V.) een Calvinistische kosmologie en kennisleer op origineele wijze heeft opgetrokken en de enorme belezenheid en magistrale beheersching van de wijsgeerige werken in het algemeen en die op het terrein van de rechtsphilosophie in het bijzonder, die hij daarbij blijk geeft te bezitten“.

Hij merkt verder op, dat Prof. D. „op waarlijk geniale wijze de antinomie van het humanistische wijsgeerige stelsel (heeft) aangetoond“. „Zijn arbeid om een Calvinistische rechtsphilosophie in het leven te roepen, is geweldig.“

Prof. Ovink sprak in 1936 van het „oer-grondige“ werk van Prof. Dooyeweerd, getuigend van een „respectabele werk-, denk- en schrijfkraft“. Hij wijst verder op de enorme moeilijkheden, waarvoor de man komt te staan die een wezenlijk christelijke filosofie wil ontwikkelen. Immers, „ons heele discursieve denken, met al zijn vakwoorden (termen), is nu eenmaal doortrokken van den geest van het Grieksche idealisme, d.i. van de humanistische immanentie-opvatting“.

Ten slotte nog iets uit de jongste beoordeeling.

In „Rechtsgeleerd Magazijn Themis, Tijdschrift voor Publiek- en Privaatrecht“, afl. 2, 1939, komt voor een bespreking van Prof. Dooyeweerd's verhandeling over „Recht en Historie“ dit jaar gehouden op de wetenschappelijke conferentie der Vrije Universiteit.

We lezen daarin het volgende:

„In deze verhandeling bespreekt Prof. Dooyeweerd de verhouding van recht en geschiedenis, tusschen wijsbegeerte en historie. Hij doet dit op de wijze waarop wij zulks van hem verwachten, getuigende van groote kennis en geweldige belezenheid, optredende als bestrijder van hetgeen hij het humanistische denken noemt, staande op het standpunt van eigen Calvinistische wereld- en levensbeschouwing, in aansluiting van zijn groot werk over de wetsidee.“

Zijn rijk gedocumenteerd betoog zal voor aanhangers van zijn wereldbeschouwing ongetwijfeld nog meer geven dan het buitenstaanders biedt. Deze lasten zullen het echter ook niet veel vrucht lezen. Want de kritiek op het humanistische denken is objectief en zakelijk juist, waardoor ook het inzicht in deze wereldbeschouwing als historisch-maatschappelijk verschijnsel verhelderd wordt....

Na studie komt men tot de overtuiging, dat Prof. Dooyeweerd in dit terrein tot de veelzijdigste en bekwaamste geleerden van Nederland behoort.”

Zoo wordt buiten onzen kring geoordeeld over de wijsbegeerte der wetsidee.

Ze heeft aldus krachtig meegeholpen om de Vrije Universiteit grooter plaats te geven in de wetenschappelijke wereld.

Meer nog — ze heeft de calvinistische, de geloovige wetenschap gebracht op de wetenschappelijke markt, zóó, dat er mee gerekend wordt.

Alzoo heeft ze daar den strijd des geloofs gevoerd, den strijd waarvoor Dr Kuyper de Vrije Universiteit heeft gesticht.

En het is een ellendig verschijnsel, dat een professor aankondigt, dien arbeid zijner collega's als een mislukking aan de kaak te zullen stellen.

Velen zullen zeggen: Ich hör' die Botschaft wohl, allein — mir fehlt der Glaube.

H. C. V.

Geen overbodig werk.

Aan de redactie werd toegezonden het Verslag over 1938 van den arbeid onder de Nederlanders in Bijn-Pruisen en Westfalen vanwege de Gereformeerde Kerken. Dit verslag doet zien, dat met dezen arbeid geen overbodig werk wordt gedaan. We laten er hier enkele gegevens uit volgen.

De bearbeiding van de in Duitschland wonende Nederlanders heeft haar centra in het gebied om Emmerich en Kleef, Duisburg-Ruhrort en Keulen. Bij Duisburg-Ruhrort lezen we van een grooten toevloed van volksgenooten, die op dit uitgestrekte terrein wijd en zijd verspreid wonen en werkzaam zijn in den landbouw en de veehouderij. De kerkelijke verzorging heeft hier dus volstrekt niet alleen meer met schippers te maken.

Over de financiën lezen we, dat die in het afgelopen jaar geen reden tot zorg hebben gegeven, doordat de Nederlandsche kerken over 'algemeen gewillig steun geboden hebben. Maar het werk zal ook in dit jaar moeten worden voortgezet, en zoo mogelijk worden uitgebreid. Een aanbeveling is hier wel op haar plaats, gezien ook het feit, dat thans op 14 plaatsen godsdienst-oefeningen worden gehouden. Daarbij heeft ook de „Evangelische Kirche“ hulp verleend (adressen, lokaliteiten).

De noodzakelijkheid van het werk blijkt wel uit deze passage: „Het gaat den velen Nederlanders in den vreemde op stoffelijk gebied vaak goed, maar zij gevoelen hun eenzaamheid en zij missen bij al de verleidingen der wereld maar al te zeer den steun van het Christelijk gezin, van het kerkelijk leven en van den vereenigings-band“. En wel wordt de band met het vaderland onderhouden door de „Hollandsche vereenigingen“ en ook door de radio-uitzendingen der N.C.R.V.; maar daarbij zal toch altijd de persoonlijke bearbeiding geen overbodige luxe zijn. Daarom worden de kerken opnieuw opgewekt, hun steun aan dit noodzakelijk werk te verleenen. Penningmeester is ds J. H. Koers, Jan Willem Frisoiaan 31, Zeist (giro 47807).

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (II.)

15. Hoeveel deelen heeft deze belijdenis?

Drie; het eerste is van den eeuwigen Vader en onze schepping; het tweede van den Zoon en onze verlossing; het derde van den Heiligen Geest en onze heiligmaking.

16. Daar God slechts één is, waarom noemt gij den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest?

Omdat God Zich in Zijn Woord alzoo geopenbaard heeft, dat deze drie onderscheidene Personen, Eén, waarachtig en eeuwig God zijn, die hemel en aarde geschapen heeft; in Wien wij gedoopt zijn en Dien wij bevelen worden te aanbidden.

17. Wat gelooft gij van den eeuwigen Vader?

Dat de eeuwige Vader de eerste Persoon is van de Godheid, die den Zoon, Zijn Beeld, van eeuwigheid tegenwoordig heeft, door Wien Hij hemel en aarde en alle schepselen uit niets gemaakt heeft, en volgens het eeuwig besluit van Zijn wil, tot Zijn eer en de zaligheid der Zijnen, bewaart en bestuurt, en alles goeds in allen, en door alle schepselen werkt; ja zelfs ook door de kwade (schepselen), terwijl zij uit hun eigen verdorvenheid zondigen; en dat Hij mij om Zijns eeniggeboren Zoons wil Zich tot Zijn kind heeft aangenomen; en daarbij zoodanige zorg voor mijn lichaam en ziel draagt, dat mij niets tegen Zijn Vaderlijken wil kan overkomen, en alles noodzakelijk tot mijn zaligheid dienen moet.

LITERATUUR EN KUNST

Een theologische Bekenntnis roman.

Roel Houwink: Een man zonder karakter... — Uitg. Mij. Holland, Amsterdam.

Om het zeer uitgebreide terrein, dat de roman bestrijkt, eenigszins geordend te kunnen overzien, verdeelt men de romanliteratuur in een aantal genres, naar inhoud of vormgeving. Een der moderne vormen, waarin de roman tot ons komt, is de „Bekenntnis-roman“. Hieronder verstaat